

– az egész a néző egyensúlyhelyzetét bolygatta meg. Építészeti műhiba ez is, a provincializmus egyik változata.

MN: A kasseli munkád is egyfajta emlékmű. A kis réztáblák után egyik szlovákiai munkádnak az *Emlékmű az emlékműnek* címet adtad. Miért fontos ez számodra?

CSI: Elsősorban nem mint téma, hanem mint közvetítői forma érdekel. Amit funkciójában is emlékműnek szántam, az a pécsi Breuer Marcell-emlékszoba. Igazi köztéri darabnak készült, mégsem valósult meg. Ezáltal viszont illeszkedik az eredeti koncepcióhoz is: nem állt szándékomban ugyanis portrét csinálni vagy a tárgyakon/épületeken keresztül emlékezni rá, az egész pont a magyarországi munkásságának a hiányáról szólt volna. Sok híres magyar ember él vagy élt a világon, akik valahogy nem kapcsolhatók Magyarországhoz: hogy azok lettek, akik, az azt jelenti, hogy nem itt éltek. Erre akartam reflektálni.

MN: Ez a hiány a *Holnap dolgozója* című betonszobronon is megjelenik, ami szintén emlékmű.

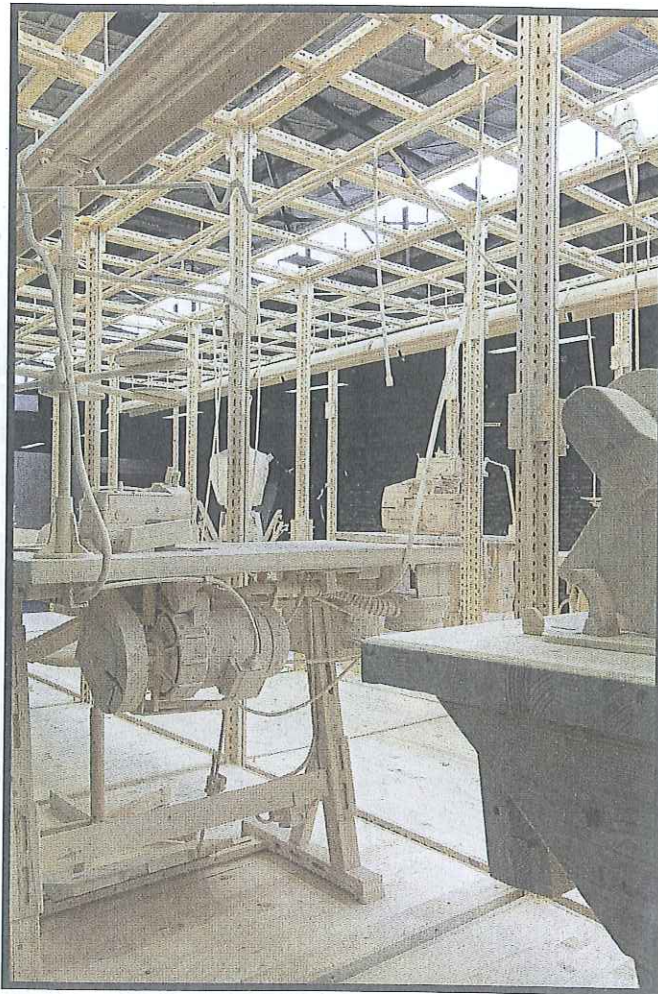
CSI: Igen, de kicsit másként. Már benne van egy másik fontos elem, a munka, a munkás meg az egész munkástörténet, és ezeknek a hősi szerepeknek, a munkásmítosznak a megszűnése vagy átalakulása. Persze ez a hanyatlás nem csak Kelet-Európában, Nyugaton is megfigyelhető. Az összes ilyen jellegű munkakör megszűnt, nem is tudom, mi ma a nevük a gyári munkásoknak, biztosan valamilyen menedzserek. Magát a tűzoltót – ellentétben a rendőrrel vagy a katonával, aki esetet a játékból, vagy a melóssal, aki nem is érdekes – a társadalom még mindig valamiféle akcióhősnek tekintti. Ebben a szoborban azonban nincs jelen, nem látjuk a tűzoltót, csak a ruháját, amit hat másodperc alatt fel kell venni. Sokan azt hiszik, hogy piederasztálra emelem a múltat, de nem erről van szó, inkább a közelmúlt és a jelen kritikájáról. Hogy miközben a társadalom hordozza magában az emlékeket, mégsem képes feldolgozni. Bizonyos dolgokat nem kell eltemetni, megszüntetni – ez van, ez volt, és ezzel együtt kell élni.

MN: A *Ghost Keeping*-ben szereplő figurák nem tűnnek munkásoknak.

CSI: Pedig a hatvanas években készített, speciális bányászruha van rajtuk. Egy valódi szellemházban vásároltam őket, a Kálvin térnél lévő munkaruházati boltban. Pár éve merült fel bennem az az ötlet, hogy szeretnék készíteni egy olyan öltönyt, amely egyszerre bányászruha

és ünnepi viselet is, tehát jelzi a társadalmi hovatartozást, de az Operába is elmehetsz benne. Ezért úri szabó készítette a testre szabott férfi- és női öltönyöket. Azt akartam, hogy legyen az öltözet elitista, akár a munkás beteljesült álma – ami persze nem fog soha beteljesülni. Érdekes, hogy amikor Hessen tartomány miniszterelnöke és a sleppje máskált a munkáim között, teljes harmóniában olvadt össze a két sötétkék öltönyös világ.

MN: Ezek a kifutón pózoló manökenzselleme mit csinálnak valójában?

CSI: Ami nagyon sokat elárul egy helyzetről, az a kéz, a fej és az arc – nekik viszont nincsen. Ettől olyan szellemszerűek. Három kompozícióba rendeződnek, amelyek három tipikus szocreál, a munkásideológiát dicsőítő magyar, német és szovjet falfestményen vagy szobron szerepeltek. Az eredeti művek egyikén ötéves tervet szönek egy pályaudvaron, a másikon egy nagy várost, az épülő jövőt csodálják a figurák, a harmadikon pedig Vera Muhina kontrasztos forradalmárpárja látható. Azáltal viszont, hogy a figurák mögül eltűnik a kontextus, az értelmezési mankó, s mintegy a semmiben lebegnek, olyan lesz, mint egy animáció: ülünk, megtervezünk, előremegyünk és tüntetünk. De hogy ebben a

situációban mi mellett vagy mi ellen, az már teljesen más, mint a kiindulópont.

MN: 2010-ben elnyerted a legjobb műalkotásnak járó és a magyar művészettörténészek által megszavazott AICA-díjat a *Bernsteinzimmer* (Borostyánszoba) című installációddal, amely mára a luxemburgi modern művészeti múzeum, a Mudam gyűjteményében van. A múltkapuszulának is nevezett, minden részében fából kifaragott műhely a *Ghost Keeping* közvetlen előzményének tekinthető. Ez egy létező hely pontos mása?

CSI: Már nincs meg, pár éve lebontották. Az apám gondnok volt egy Eötvös utcai irodaházban: az alaprajz meg a belső forma egy az egyben az ő gondnoki műhelyét idézi. A bútorokat, berendezési tárgyakat, plakátokat kettőnk emlékeiből raktuk össze. Vannak olyan tárgyak, amiket én találtam ki, hogy bizonyos részeket felerősítsek, de összességében ugyanaz a kettő.

MN: A kasseli szellemalakok egy fából készült, fiktív varroda mellett álldogálnak, de több korábbi munkád is fából készült.

CSI: Szeretem a fát mint anyagot. Nagyon keleties, baromi sérülékeny anyag, főként, mert tetőleceket használok, ami a legolcsóbb és legolcsóbb faanyag, gyenge szerkezetű és rostos, az építőanyagok legalja. A varrodát egy természetcsalád néhány óra alatt elpusztítaná. Pont amiatt, mert nem faragatók, a varrógépek csiszolással készültek. Sokan azt gondolják, hogy mert erdélyi vagyok, biztos székelykapukat készítek, de nem vagyok székely faragó.

MN: Hányan készítettétek?

CSI: Még nem számoltam össze, de olyan húsz-huszonöt.

MN: A *Los Angeles Times* a te műveddel reklámozza a *DOCUMENTA* (13) kiállításait, a *The Guardian*-ban benne vagy a top 10-ben, októ-

berben pedig a londoni művészeti vásáron (*Frieze*) szerepelsz. Úgy tűnik, te vagy a legújabb magyar sztár.

CSI: A *DOCUMENTA* (13) fontos kiállítás. Sokat várok tőle, de ettől nem leszek sztár. A kiállításban pont az az érdekes, hogy egyetlen személy, a főkurátor koncepcióját tükrözi. Ezért kerülhetnek be a válogatásba a nagyvilág számára teljesen ismeretlen figurák – mint például én. Persze nagy sztárok is szerepelnek, szükség is van a húzónevekre. A kiállítás esélyt ad arra, hogy egyszer nemzetközi szinten is jelen legyek, és több figyelmet kapjak akár itthon is. A sztárságról majd akkor beszéljünk, ha aktuális.

Dékei Kriszta